

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 29. november 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger
dommer Arne Ringnes
dommer Knut Erik Sæther
dommer Are Stenvik
dommer Christian Lund

HR-2024-2188-A, (sak nr. 24-027979SIV-HRET)

Anke over Borgarting lagmannsretts dom 18. desember 2023

Tryg Forsikring

(advokat Jo Gjennestad – til prøve)

mot

A

(advokat Øyvind Vidhammer)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Sæther:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder skillet mellom tapt inntekt og tap av fremtidig inntekt ved yrkesskade. Spørsmålet er hva som skal anses som «oppgjørstidspunktet» i forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring § 2-3.
- (3) A er født i 1965 og arbeidet som helikopterpilot fra 1996 til 2016. Gjennom arbeidet ble han påført tinnitus og overømfintlighet for lyd. Som følge av helseplagene har han ikke kunnet være i arbeid siden november 2016.
- (4) A fremmet krav mot Tryg Forsikring (Tryg) om erstatning for yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven § 11. I april 2019 informerte selskapet A om at det av prosessøkonomiske grunner, og for å etablere et skjæringstidspunkt mellom lidt og fremtidig tap av inntekt, valgte å utbetale 100 prosent standardisert erstatning, som til sammen utgjorde 1 947 231 kroner etter justeringen av folketrygdens grunnbeløp (G) i mai 2019. Tryg erkjente imidlertid ikke erstatningsansvar.
- (5) A mente han hadde krav på høyere erstatning, og partene forhandlet uten å bli enige. Saken ble klaget inn for Finansklagenemnda, som ga A medhold i at helseplagene var omfattet av yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav c. Nemnda kom videre til at skjæringstidspunktet mellom lidt og fremtidig inntektstap – oppgjørstidspunktet – var da grunnerstatningen ble besluttet utbetalt i april 2019.
- (6) Tryg aksepterte ikke nemndas uttalelse, og i oktober 2021 tok A ut søksmål for Oslo tingrett. Under saksforberedelsen ble det avklart at saken bare skulle gjelde størrelsen på ménerstatningen og fastsettelse av oppgjørstidspunktet.
- (7) Ved Oslo tingretts dom 30. november 2022 ble Tryg dømt til å betale A erstatning med 7 130 355 kroner med tillegg av rente. A ble også tilkjent sakskostnader. Tingretten kom til at ménerstatningen skulle fastsettes ut fra en invaliditetsgrad på 10 prosent, og at oppgjørstidspunktet var domstidspunktet.
- (8) Tryg anket til lagmannsretten. Etter at spørsmålet om ménerstatning ble forlikt, gjaldt saken kun oppgjørstidspunktet.
- (9) Også i Borgarting lagmannsretts dom og kjennelse 18. desember 2023 ble oppgjørstidspunktet satt til domstidspunktet. Domsslutningen lyder slik:

«1. Anken forkastes.

2. Tryg Forsikring betaler 155 622 – etthundreogfemtifemtusensekshunderogtjueto – kroner i sakskostnader for lagmannsretten til A innen 2 – to – uker etter forkynnelsen av denne kjennelsen og dommen.»

- (10) At A la ned påstand om at anken forkastes, og ikke om en ny sum beregnet ut fra tidspunktet for lagmannsrettens dom, skyldes at partene var enige om at erstatningsbeløpet han ble tilkjent i tingretten, måtte beregnes på nytt ut fra det nye domstidspunktet.
- (11) Tryg har anket til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Saken står i samme stilling som for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (12) Den ankende part – *Tryg Forsikring* – har i hovedtrekk gjort gjeldende:
- (13) Lagmannsretten bygger på en uriktig forståelse av hva som er oppgjørstidspunktet etter forskrift om standardisert erstatning etter lov om yrkesskedeforsikring § 2-3.
- (14) Forskriften § 2-3 må forstås slik at oppgjørstidspunktet normalt er det tidspunktet da partene er enige om oppgjøret, eller, om partene er uenige og bringer saken inn for domstolene, domstidspunktet. Dersom forsikringsselskapet velger å utbetale full grunnerstatning for tap av fremtidig inntekt, er det likevel utbetalingstidspunktet som er oppgjørstidspunktet. Det samme følger av alminnelig erstatningsrett og pengekravsrettslige prinsipper.
- (15) I saken her betyr det at oppgjørstidspunktet er tidspunktet da grunnerstatningen ble besluttet utbetalt, i april 2019.
- (16) Tryg Forsikring har satt frem slik påstand:
- «1. Tryg Forsikring frifinnes.
 2. Hver av partene dekker egne sakskostnader for alle instanser.»
- (17) Ankemotparten – A – har i hovedtrekk gjort gjeldende:
- (18) Lagmannsrettens rettsanvendelse er korrekt.
- (19) Som oppgjørstidspunkt etter forskriften § 2-3 regnes det tidspunkt det oppnås enighet om den erstatning skadelidte skal ha. Er det tvist om retten til erstatning eller erstatningsutmålingen, er oppgjørstidspunktet tidspunktet for dommen som avgjør erstatningsoppgjøret. Forsikringsselskapet kan ikke ensidig fastsette et annet oppgjørstidspunkt ved å utbetale en enkelt erstatningspost.
- (20) A og Tryg er ikke enige om erstatningsoppgjøret. Oppgjørstidspunktet i saken her er derfor domstidspunktet.
- (21) A har satt frem slik påstand:
- «1. Anken forkastes.
 2. A tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.»

- (22) Dersom anken forkastes, er partene enige om at erstatningsbeløpet må omberegnes ut fra tidspunktet for dom i Høyesterett.

Mitt syn på saken

Saksforholdet og problemstillingen

- (23) Yrkesskadeforsikringsloven gir arbeidstakere rett til erstatning for skade og sykdom som skyldes påvirkning fra arbeidsprosesser, jf. § 11 første ledd bokstav c. Det skal ytes full erstatning, herunder for tapt inntekt og tap av fremtidig inntekt, jf. § 3 første ledd og § 12 første ledd.
- (24) Etter § 13 første ledd gjelder skadeserstatningslovens utmålingsregler i kapittel 3 «så langt ikke annet er bestemt i eller i medhold av denne lov».
- (25) Andre ledd i § 13 gir Kongen hjemmel til å gi regler om utmåling av erstatning etter loven. Slike regler er gitt ved forskrift 21. desember 1990 nr. 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring – forskriften. Etter forskriften § 2-3 første ledd fastsettes erstatning for tapt inntekt frem til «oppgjørstidspunktet» individuelt, mens erstatning for tap av fremtidig inntekt fastsettes sjablongmessig etter forskriften kapittel 3. Ettersom standardiseringen leder til at skadelidte med høy inntekt underkompenseres, er valget av oppgjørstidspunkt viktig. For A utgjør forskjellen mellom utbetalingstidspunktet og domstidspunktet flere millioner kroner.
- (26) Tapt inntekt og tap av fremtidig inntekt skal altså fastsettes særskilt. Erstatning for de to delene av inntektstapet henger imidlertid sammen og må, for det spørsmålet saken her gjelder, ses i sammenheng. Dersom skjæringstidspunktet for høytlønte settes tidlig i oppgjørprosessen, blir perioden med individuell tapsutmåling tilsvarende kortere og erstatningen for inntektstap totalt sett lavere. Settes skjæringstidspunktet sent, blir perioden med individuell tapsutmåling tilsvarende lengre og erstatningen totalt sett høyere.
- (27) Denne nære sammenhengen og innbyrdes avhengigheten medfører at spørsmålet i saken her er om forsikringsselskapet, ved å foreta en delbetaling av erstatning for tapt inntekt, ensidig kan bestemme oppgjørstidspunktet.
- (28) Ettersom yrkesskadeforsikringsloven § 13 første ledd fastsetter at utmålingsreglene i skadeserstatningsloven kapittel 3 gjelder hvis ikke annet er bestemt i eller i medhold av loven, tar jeg utgangspunkt i oppgjørstidspunktet som følger av alminnelig erstatningsrett. Deretter tar jeg stilling til om det ved uttrykket «oppgjørstidspunktet» i forskriften § 2-3 er bestemt noe annet. Yrkesskadeforsikringsloven selv fastsetter ikke et annet oppgjørstidspunkt enn det som følger av alminnelig erstatningsrett.

Oppgjørstidspunktet i alminnelig erstatningsrett

- (29) Ifølge skadeserstatningsloven § 3-1 første ledd skal erstatning for skade på person blant annet dekke lidt skade og tap i fremtidig erverv. Etter andre ledd skal erstatning for tap i inntekt og fremtidig erverv fastsettes særskilt.

- (30) Om oppgjørstidspunktet etter § 3-1 første ledd heter det i Rt-1997-1044 på side 1048 følgende:
- «Skillet mellom fortidige og fremtidige tapsposter trekkes i skadeserstatningslovens system ved oppgjørstidspunktet, som kan være et avtaletidspunkt eller et domstidspunkt, jf. Lødrup [*Lærebok i erstatningsrett*, 3. utgave, 1995] side 353. Dette gjelder selv om det på grunn av tvist om ansvarsgrunnlaget eller erstatningsutmålingen måtte gå atskillig tid mellom skadetidspunktet og oppgjørstidspunktet. Skadeserstatningslovens system innebærer at en tapspost under tvistens gang kan gå over fra å være en fremtidig tapspost til å være en fortidig.»
- (31) Også i de øvrige høyesterettsavgjørelsene partene har vist til, legges det til grunn at oppgjørstidspunktet enten er avtaletidspunktet eller, ved rettstvist, domstidspunktet.
- (32) I Rt-2006-684, som gjaldt nettopp yrkesskadeerstatning, er dette sagt slik i avsnitt 30:
- «Ved skade på person ytes blant annet erstatning for lidt skade og tap i fremtidig erverv, jf. skadeserstatningsloven § 3-1 første ledd. Skillet mellom de to erstatningsformene trekkes i norsk rett ved det tidspunkt det oppnås enighet om den erstatning skadelidte skal ha. Er det tvist om retten til erstatning eller om erstatningsutmålingen, er skillet tidspunktet for domsavsigelsen.»
- (33) Det samme går frem av Rt-2009-425 avsnitt 29, der det vises til «tidspunktet for dommen eller avtalen som avsluttar skadebotoppgjøret», og av HR-2022-1132-A avsnitt 36.
- (34) Jeg er enig med Tryg i at ingen av avgjørelsene går inn på spørsmålet om det etter alminnelig erstatningsrett også kan benyttes et oppgjørstidspunkt i form av ensidig delbetaling av en erstatningspost. I avsnittet jeg har vist til fra avgjørelsen fra 2009, omtales doms- og avtaletidspunktet som et «utgangspunkt», uten at det går frem hva forbeholdet sikter til. Rettspraksis etterlater likevel et klart inntrykk av at oppgjørstidspunktet er tidspunktet for enighet om oppgjøret eller domstidspunktet. Andre alternativer er det ikke spor av.
- (35) Flere andre kilder trekker i samme retning. I NOU 2011: 16 *Standardisert personskadeerstatning* ble det foreslått å definere «oppgjørstidspunktet» til «det tidspunkt partene kommer til enighet eller det treffes en avgjørelse som blir rettskraftig», jf. forslaget til ny § 3-1 tredje ledd tredje punktum i utredningen side 447. Forslaget var ment som en kodifisering av gjeldende rett, jf. side 485. Dette betyr, heter det videre samme sted, «at skadevolder ikke ensidig kan bestemme oppgjørsgang ved å deponere erstatningsbetaling». Forslaget til endring av skadeserstatningsloven § 3-1 ble ikke fulgt opp, men kaster lys over gjeldende rett.
- (36) Et forslag i utredningen som derimot ble fulgt opp, var et forslag som ledet til endringer i skadeserstatningsloven § 3-2 a om inntektstapserstatning til barn. Ifølge nr. 10 tredje punktum kan oppgjørstidspunktet være «tidspunktet for utbetalingen» når erstatningen i det vesentlige er utbetalt før partene er kommet til enighet eller det treffes avgjørelse som blir rettskraftig. Forarbeidene understreker imidlertid at dette er en særregel som «ikke [er] ment å gripe inn i spørsmålet om hvilken betydning eventuelle faktiske utbetalinger skal tillegges utenfor barneerstatningstilfellene, herunder for skillet mellom påført og fremtidig tap», jf. Prop. 110 L (2014–2015) side 41. Bakgrunnen for særreguleringen var at grensdragningen mellom påført og fremtidig inntektstap ikke aktualiseres ved

barneerstatning, jf. proposisjonen side 40. Legaldefinisjonen av «oppgjørstidspunktet» i § 3-2 a nr. 10 har et positivrettslig preg.

- (37) I rettslitteraturen legges det etter hva jeg kan se, konsekvent til grunn at oppgjørstidspunktet i alminnelig erstatningsrett er tidspunktet for avtalen eller dommen som avslutter erstatningsoppgjøret, se for eksempel Viggo Hagstrøm og Are Stenvik, *Erstatningsrett*, 2. utgave, 2019 side 565. Jeg finner heller ikke her holdepunkter for at en ensidig utbetaling av erstatning for fremtidig inntektstap kan legges til grunn som oppgjørstidspunkt.
- (38) Tryg har argumentert med at pengekravsrettslige prinsipper må lede til at en slik utbetaling kan være oppgjørstidspunktet – etter hva jeg forstår både generelt i erstatningsretten og ved tolkningen av forskriften § 2-3. Det er særlig vist til debitors rett til å foreta en frigjørende betaling av sin forpliktelse, jf. gjeldsbrevloven § 5.
- (39) Etter mitt syn har slike pengekravsrettslige prinsipper liten overføringsverdi til det spørsmålet saken her gjelder. Regelen om at debitor har rett til å foreta en frigjørende betaling, er bestemmende for når kreditor kan motsette seg å motta betaling, men sier ikke noe om betalingspliktens omfang. En delbetaling gir derfor ikke debitor rett til ensidig å definere størrelsen på erstatningskravet.
- (40) Jeg legger etter dette til grunn at det alminnelige erstatningsrettslige oppgjørstidspunktet er det tidspunktet partene er enige om oppgjøret, eller, ved uenighet og domstolsbehandling, domstidspunktet.
- (41) Spørsmålet er så om forskriften § 2-3 bestemmer noe annet, slik at også tidspunktet for utbetaling av erstatning for tap av fremtidig inntekt, grunnerstatningen, kan anses som «oppgjørstidspunkt».
- (42) Før jeg tar for meg dette spørsmålet, nevner jeg at henvisningen i yrkesskadeforsikringsloven § 13 første ledd til skadeserstatningsloven kapittel 3 ble føyd til av justiskomiteen for å understreke betydningen av alminnelige erstatningsrettslige utmålingsprinsipper, herunder at «den enkelte arbeidstaker skal ha full erstatning for sitt konkrete, individuelle tap», jf. Innst. O. nr. 73 (1988–1989) side 8. Også forskriftshjemmelen i § 13 andre ledd ble endret under stortingsbehandlingen, slik at det ikke ble gitt noen ubegrenset hjemmel til å standardisere erstatningsutbetalingene, jf. innstillingen samme sted. Som jeg kommer tilbake til, har dette etter mitt syn en viss betydning for hva som skal til for å tolke begrepet «oppgjørstidspunktet» i forskriften § 2-3 slik at det fraviker det alminnelige erstatningsrettslige skjæringstidspunktet i skadelidtes ufordel.

Forskriften § 2-3

- (43) Første ledd i forskriften § 2-3 om tapt inntekt lyder slik:

«Tapt inntekt i tiden fram til oppgjørstidspunktet erstattes individuelt, jf skadeserstatningsloven § 3-1.»

- (44) Forskriften gir ingen definisjon av hva som menes med «oppgjørstidspunktet», og det er ikke for yrkesskadene, i motsetning til skadeserstatningsloven § 3-2 a nr. 10 om inntektstapserstatning til barn, gitt en uttrykkelig særregel som avviker fra utgangspunktet om at oppgjørstidspunktet er tidspunktet for avtale eller dom.
- (45) En normal språklig forståelse av «oppgjørstidspunktet» peker mot tidspunktet for avslutning av det samlede erstatningsoppgjøret. Dette er situasjonen når det er oppnådd enighet mellom partene, eller når en tvist er løst av domstolene.
- (46) Hvis det derimot ensidig er foretatt en delbetaling som partene er uenige om premissene for, foreligger det ingen endelig avklaring av hvordan erstatningsoppgjøret skal skje. Det er da språklig sett mindre nærliggende å se utbetalingen som «oppgjørstidspunktet», og ordlyden gir liten støtte til en slik tolkning.
- (47) Ifølge kronprinsregentens resolusjon 21. desember 1990 om vedtakelse av forskriften, inntatt som vedlegg II i NOU 1994: 20 *Personskadeerstatning*, innebærer henvisningen i § 2-3 til skadeserstatningsloven § 3-1 «at erstatningsfastsettelsen fullt ut skal skje etter alminnelige prinsipper», se side 192. Resolusjonen gir ikke holdepunkter for at departementet ved valget av uttrykket «oppgjørstidspunktet» hadde til hensikt å oppstille en særregel som avviker fra det alminnelige skjæringstidspunktet. Behovet for særregler om andre spørsmål er drøftet i resolusjonen, blant annet i merknaden til § 1-1.
- (48) I forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven gjøres det rede for bakgrunnen for forskriften, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) side 61–62. Skadelidte skal få full erstatning, men utmålingen ble standardisert for å oppnå likebehandling og raskere utbetaling. Proposisjonen inneholder ikke uttalelser av direkte betydning for spørsmålet i saken her.
- (49) Det foreligger ikke høyesterettspraksis om tolkingen av forskriften § 2-3. Dommen i Rt-1997-1044, som gjaldt utmåling av barneerstatning, illustrerer imidlertid at det også ved standardisert erstatning skal en del til for å fravike skadeserstatningslovens alminnelige skjæringstidspunkt mellom fortidige og fremtidige tapsposter. Rt-2006-684 om yrkesskadeerstatning inneholder i avsnitt 30 som nevnt en uttalelse om at det alminnelige skillet gjelder i slike saker, men spørsmålet i saken her kom altså ikke på spissen.
- (50) Finansklagenemnda har i flere uttalelser – herunder den som gjelder saken her – lagt til grunn utbetalingstidspunktet som oppgjørstidspunkt ved anvendelsen av forskriften § 2-3. Begrunnelsene er imidlertid kortfattede og noe uensartede.
- (51) Så langt viser min gjennomgang at verken forskriftens ordlyd, forarbeider eller rettspraksis taler for at forskriften § 2-3 bestemmer et annet oppgjørstidspunkt enn det som følger av alminnelige erstatningsrettslige utmålingsregler. De alminnelige erstatningsreglene står tvert imot sterkt, og det skal en del til for å fravike dem. Om betydningen av pengekravsrettslige prinsipper viser jeg til det jeg har sagt i tilknytning til de alminnelige erstatningsrettslige reglene.
- (52) Tryg har argumentert med at reelle hensyn må tillegges stor vekt ved tolkingen av forskriften § 2-3. Det er pekt på at dersom en ensidig utbetaling ikke kan danne et oppgjørstidspunkt, vil skadelidte med høy inntekt ha et insentiv til å trenere erstatningsoppgjøret og bringe saken inn for domstolene for å få et så sent

oppgjørstidspunkt som mulig. Dette vil virke prosessdrivende og ha uheldige samfunnsmessige virkninger, hevdes det.

- (53) Jeg er enig i at dette er et relevant hensyn, men mener det har begrenset gjennomslagskraft. Under lovforberedelsene var departementet oppmerksom på at lang saksbehandlingstid kunne innebære fordeler for enkelte skadelidte, men tillat det mindre vekt ved vurderingen av om erstatningen burde standardiseres, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–1989) side 61. Det var etter departementets syn viktigere at skadelidte flest vil foretrekke et raskt oppgjør, som fjerner usikkerhet og gir erstatning i den perioden behovet er størst, like etter skadetidspunktet.
- (54) Andre reelle hensyn peker i retning av at en ensidig delbetaling ikke kan anses som oppgjørstidspunkt. Standarderstatningen kan for høylønte stå i et visst spenningsforhold til lovens utgangspunkt om full erstatning – et utgangspunkt justiskomiteen som nevnt fremhevet ved vedtakelsen av yrkesskadeforsikringsloven § 13, og som må tillegges betydelig vekt ved avveiningen mot andre hensyn. Dersom forsikringsselskapene ensidig skulle kunne «låse» oppgjørstidspunktet overfor denne gruppen skadelidte, fjerner en seg ytterligere fra utgangspunktet om full erstatning.
- (55) Videre ville det skape en ubalanse mellom partene dersom selskapene ensidig skulle kunne påvirke oppgjøret ved å utbetale en del av erstatningen for inntektstap, grunnerstatningen, uten å påta seg ansvar for den andre delen i form av lidt tap. Dette kan være uheldig når de to delene av erstatning for inntektstap er innbyrdes avhengige.
- (56) I lys av rettskildebildet mener jeg at reelle hensyn klart nok ikke kan lede til at «oppgjørstidspunktet» i forskriften § 2-3 omfatter en ensidig utbetaling av erstatning for fremtidig inntektstap. Det finnes ikke noen indikasjoner i forarbeidene på at lovgiver har ønsket å fravike alminnelige erstatningsregler på denne måten.

Den konkrete vurderingen

- (57) Med det tolkningsresultatet jeg har kommet til, gir det seg selv at oppgjørstidspunktet i saken her er tidspunktet for Høyesteretts dom.

Konklusjon og sakskostnader

- (58) Anken har ikke ført frem. A har vunnet saken og har krav på erstatning for sine sakskostnader etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd.
- (59) Sakskostnadene er oppgitt til 162 225 kroner med tillegg av merverdiavgift, til sammen 202 781 kroner. Kostnadene legges til grunn som nødvendige, jf. tvisteloven § 20-5.

(60) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Tryg Forsikring til A 202 781 – tohundreogtousensjuhundreogåttien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.

(61) Dommer **Lund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(62) Dommer **Stenvik:** Likeså.

(63) Dommer **Ringnes:** Likeså.

(64) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(65) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Anken forkastes.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler Tryg Forsikring til A 202 781 – tohundreogtousensjuhundreogåttien – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dommen.